

KNJIGE

Ante Sekulić:

BAČKI HRVATI: NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI

Zbornik za narodni život i običaje, knjiga 52, JAZU, Zagreb 1991. strana 519.

Već na samom početku predgovora pisac obavještava da se ova knjiga o bačkim Hrvatima temelji na radu *Narodni život i običaji bačkih Bunjevaca* koji je objelodanila Jug. (danas Hrvatska) akademija znanosti i umjetnosti u *Zborniku za narodni život i običaje* (...), knj. 50, Zagreb, 1986. Sadržaj je proširen poglavljima o bačkim Šokcima, o filozofskim učilištima i baštini naših mislilaca i pisaca u Podunavlju, a uz to je ova knjiga dopunjena obimnim popisom literature, arhivske građe, časopisa i novina, te još kazalom osobnih i zemljopisnih imena. To je i razlog da se osjeti nešto manja zastupljenost opisa običaja i ostalog što je vezano za život Šokaca na tim prostorima.

Pa i unatoč nešto veće "zastupljenosti" bunjevačke no šokačke tematike, ovo je izuzetno vrijedna studija problematike Hrvata u Vojvodini. Svojom znanstvenom utemeljenošću ova studija lako će oduševiti i najstrože recenzente i znalce različitih aspekata ove problematike, a da istovremeno može zadovoljiti radoznalost prosječno upućenog čitatelja. Nakon ove knjige teško će biti kazati nešto novoga o ovoj problematici; možda tek nešto na drugi način može biti rečeno. Knjiga sadrži kako zemljopisne podatke i povijesni pregled, tako i objašnjenja toponima, plastičnih opisa arhitekture uz vrlo precizne opise nošnji i običaja, tako i podrijetla i prostiranja pojedinih prezimena, životopise značajnijih kulturnih i političkih djelatnika, prikaze razvoja i djelovanja društava i organizacija bačkih Hrvata; Bunjevaca i Šokaca. Jednom rječju, u ovoj knjizi sadržano je gotovo sve (a ja zapravo i neznam što bi još trebalo znati ili bi nekoga može bit zanimalo) o prošlosti i izgledu krajeva koje Hrvati u

Bačkoj naseljavaju te samih Šokaca i Bunjevaca. Cjelokupan njihov društveni život kroz posljednjih nekoliko stoljeća nalazi se izložen u ovoj opsežnoj knjizi. Autor donosi i petnaestak fotografija u boji s motivima narodnih nošnji Hrvata u Bačkoj, nekoliko crteža odjevnih predmeta, skica Bačke i područja koje naseljavaju Hrvati. Tu su i iscrpni popisi hrvatskih prezimena prema sačuvanim crkvenim matrikulama. Donosi i popise arhivske građe, literature, časopisa, listova i novina koji se odnose na ovu problematiku, ili su izlazili na tom i okolnim prostorima bivše Jugoslavije i Mađarske. Knjiga ima sažetak na engleskom jeziku.

Podijeljena je na osamnaest poglavlja. Uvodno pisac izlaže osnove metodološkog pristupa, a na koncu daje poseban dio pod nazivom *Završnica* u kojem ukratko sažimlje ranije izloženo uz dodatne napomene o nekim kasnijim događanjima koja nisu obuhvaćena knjigom (npr. književnost objavljena nakon 1950. godine).

U prvom poglavlju pisac nam daje kratak i neophodan prikaz izgleda terena i tla Bačke (i cijele regije), ukratko neke značajke povijesti Bačke do razdoblja doseljenja Bunjevaca i Šokaca. U drugom pak daje nam prikaz povijesti Bunjevaca na cjelokupnom hrvatskom prostoru općenito, u trećem posebno o Bunjevcima u Bačkoj, te njihovoj povijesti u četvrtom dijelu. Naravno, kakva bi to bila studija o Bunjevcima koja ne bi još jednom pokušala rasvijetliti njihovu etnogenezu i nastanak samog imena Bunjevac. To tim prije što je napretek tuđih posezanja za Bunjevcima, odricanja hrvatskog u Bunjevcima, ali i objašnjenja porijekla samog imena. U poglavlju o naseljima (peto poglavlje) u kojima žive Bunjevci i Bačkoj, posebno obrađuje povijest Baje, Sombora i Subotice kao značajnijih mjesta oko kojih su grupirana ostala manja naselja, a tako slično u šestom poglavlju

opisuje šokačka naselja Bač, Bereg, Bođani i neka druga.

Sedmo poglavlje bavi se govorom bačkih Bunjevaca, njihovom štokavskom ikavicom i osobitostima njihovog govora, dok osmo poglavlje opisuje svakodnevni život bačkih Hrvata uz mnoštvo skica arhitekture i detaljnih opisa unutrašnjeg uređenja seoskih i gradskih kuća i imanja. U sljedećem nam opširnije izlaže karakteristike obitelji i društvenog života uopće kod Hrvata u Bačkoj. Radi se o njihovim društvima, plemstvu, građanstvu, seljaštvu i drugim društvenim grupama, nekim istaknutijim zanimanjima i zvanjima. Svi su ovi opisi izuzetno detaljni, precizni i živopisni, pa i zanimljivi.

Deseto poglavlje cijelo je posvećeno porijeklu i prostiranju pojedinih prezimena (kao i imena) među Bačkim Hrvatima za-bilježenim u crkvenim matrikulama, urbanima, popisima građana i sličnim registrima.

Posebno su vrijedna dva poglavlja koja daju detaljne opise nošnje (jedanaesto poglavlje) i običaja (dvanaesto poglavlje). U prvom nam daje lijepe skice pojedinim dijelova seoske i gradske nošnje, njihovo porijeklo i funkciju. U drugom nam daje opise običaja i riječi pjesama vezanih za rođenje, dječje i mladenačke igre, svadbu, razne crkvene blagdane (posebno običaje vezane uz Božić, Uskrs i Duhove), te običaje poklada. Tu su i običaji vezani za niz drugih blagdana kroz crkvenu godinu ili cikluse u prirodi i uz to vezane poslove, ali i *divani* kao naš specifikum. Najmanje prostora posvećeno je pogrebnim običajima jer su, izgleda, ravničarski veseljac i više truda ulagali oko veselijih prigoda.

Trinaesto poglavlje obrađuje tematiku crkvenih učilišta Hrvata Podunavlja. Uključena su filozofska učilišta što su ih za svoje potrebe, ali i za širu javnost vodili

svećenici, prvenstveno franjevci koji su u te krajeve i došli zajedno sa svojim pukom. U sljedećem poglavlju pisac proširuje problematiku na školstvo općenito, a posebno začecima osnovnog školstva među Hrvatima u Bačkoj. A vrijedno je spomenuti da je ono bilo u stalnom usponu zahvaljujući između ostaloga i skrbi hrvatskog svećenstva sve do 1918. kada se novonastala država trudila da razori sve temeljne institucije na kojima je počivalo hrvatsko biće u Bačkoj (ali i cijeloj državi).

Malo poznata filozofska baština hrvatskih podunavskih pisaca XVIII stoljeća kritički i iscrpno je prikazana u petnaestom poglavlju. Potom slijedi sažeti pregled bunjevačke književnosti čime upozorava na povezani slijed pisaca koji su rođeni prije više od tri stoljeća počeli niz svjedočenja o vlastitoj opstojnosti u tim krajevima.

U poglavlju koje prikazuje narodnu književnost pisac za ilustraciju donosi riječi nekoliko lijepih narodnih pjesama epske i lirske narodne književnosti te opisuje prilike u kojima se pojedine vrste pjesama pjevaju i načine izvođenja i objavljivanja.

U posljednjem, osamnaestom poglavlju pisac daje životopise i osvrt na rad niza umjetnika čije je stvaranje vezano uz život bačkih Hrvata.

Knjiga je opremljena izuzetno opsežnim znanstvenim aparatom, a izvori i literatura su dati s kritičkim napomenama. U ova vremena kada je skoro sve postalo moguće, nije isključeno da će ovakva i slične studije morati nekom forumu dokazivati ukorijenjenost Hrvata pojedinim regionima. A možda i pomogne u zapamćivanju još jedne tegobne storije ovog naroda u regiji iz koje nas žele protjerati.

Tihomir Dumančić